

MÁRKI DÁVID*

A tárgyalótermi nyilvánosság problémái

Bevezetés

A tisztességes eljáráshoz való jog, a nyilvánosság, az igazságszolgáltatás kiemelkedő jelentőséggel bíró alkotmányos alapelve. A megváltozott médiakörnyezetnek, a jogszabályok folyamatos változásának, valamint a technikai eszközök fejlődésének köszönhetően az igazságszolgáltatás nyilvánossága azonban jelentős változáson ment keresztül, mely változások égető problémát jelentenek a büntetőeljárások nyilvánosságának körében. A tanulmányban a nyilvánosság általános bevezetése után elsősorban a tárgyalótermi nyilvánosság körében felmerülő problémákkal foglalkozom.

Elméleti alapok

A független, pártatlan, igazságos eljáráshoz való jog mindenkit megillető alkotmányos alapjog. Alaptörvényünk az igazságszolgáltatás működésének e garanciális jelentőségű alapelvét a XXVIII. cikkében deklarálja.¹

A nyilvánosság egyik legfontosabb feladata, az igazságszolgáltatás tevékenységének ellenőrizhetővé tétele, a pártatlan eljárás biztosításának megvalósulása. Ezt az Alkotmánybíróság elvi érveléssel mondta ki 58/1995 (IX. 15.) AB határozatában, miszerint a nyilvánosság mindenekelőtt az igazságszolgáltatás működésének a társadalom által történő ellenőrzését hivatott biztosítani.²

A bírósági eljárás nyilvánossága a bírói hatalom korlátjaként a jogállamiság fontos garanciája. A jogállamiság egyik lényeges értéktartalmú alapeleme az alapjogok és különböző szabadságok elismerése, biztosítása. A tisztességes eljáráshoz való jog mellett, ilyen alapjog például a véleménynyilvánítás szabadsága, mely a kommunikációs alapjogok anyajogaként kiemelkedő helyet foglal el az alapjogi katalógusban. Ahogy arra az Alkotmánybíróság is rámutatott, a véleménynyilvánításhoz való joghoz szorosan kapcsolódik többek között a valamennyi médium szabadságát magában foglaló szólás- és sajtószabadság, valamint az in-

---

* PhD hallgató, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

¹ Magyarország Alaptörvénye. 2011. 04. 25. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV (2017. 04. 19.)

² 58/1995 (IX. 15.) AB határozat.

formáltsághoz és az információk megszerzéséhez fűződő jog. Ez a jogcsoport teszi lehetővé az egyének részvételét a társadalmi, politikai folyamatokban.³

Az információs szabadság érvényesüléséhez elengedhetetlen előfeltétel, hogy az igazságszolgáltatásban dolgozók elfogadják a nyilvánosságot, mint értéket és ne teherként fogják fel azt. Mindez azért lényeges, mert a bírói gyakorlat nyilvánossága a jog megismerhetőségének alkotmányos követelménye.⁴

A tisztességes eljáráshoz való jog (*right to a fair trial*) elengedhetetlen részeleme a nyilvánosság, a nyilvános tárgyaláshoz, nyilvános eljáráshoz való jog (*public bearing*).⁵ A public hearing minden ügyben, minden fokon és mindenféle eljárási rendben megvédi a feleket a titkos eljárásoktól.

Ezek alapján tehát a nyilvánosság funkciója többek között a társadalmi ellenőrzés elősegítése, a pártatlan eljárás biztosítása, a jogbiztonság megteremtése.

Nyilvánosság

„Nyilvánosságnak nevezik azt az intézményszerű társadalmi szférát, amelyben a polgárok a közügyekről értesülhetnek, azokat megvitathatják, és kialakíthatják álláspontjukat. A nyilvánosság biztosítja, hogy a polgárok ellenőrzést gyakorolhassanak a közügyek intézése (pl. parlamenti viták, bírósági eljárások) felett.”⁶

Habermas elmélete alapján a modern polgári nyilvánosság egy olyan képződmény, amelyben az emberek szabadon egyesülhetnek, eszméket cserélhetnek, szerveződhetnek, és minden témában megnyilatkozhatnak. Ennek köszönhetően válik a hatalom a „köz egésze” által elszámoltathatóvá.

A nyilvánosság tehát közvetítő szerepet tölt be az állam és a magánszféra között, feladata nem más, minthogy közvetítse a nyilvánosságot alkotók magánérdekeit a közhatalom felé, megvitassa, kritizálja a politikai hatalom döntéseit, követelje a döntésekbe való beleszólás jogát.⁷

Az igazságszolgáltatás intézménye, a felelősségre vonás iránti igény jóformán egyidős az emberiséggel. Legyen szó nomád törzsi berendezkedésekről vagy modern demokráciákról, elmondható, hogy az igazságszolgáltatás egy közösségi aktus, melynek elengedhetetlen része a személyes elem. Vagyis egy közösség tagjai jelen voltak és jelen vannak⁸ az eljáráson, ezzel biztosítva a társadalmi kontrollt, a civil ellenőrzést az eljárások során, valamint elősegítvén ezzel a generális prevenció érvényre jutását. A nyilvánosság elve azonban a 19. század második felében nyert igazán teret. Amikor is a zárt ajtók mögötti tárgyalás és az írásbeliség végleg tarthatatlanná vált, tekintettel arra, hogy az igazságszolgáltatás céljaival már kevésbé volt összeegyeztethető.⁹

A nyilvánosság egyik legjelentősebb funkciója tehát, ahogy azt az Alkotmánybíróság fentebb idézett határozatában is kifejtette az igazságszolgáltatás tevékenységének, működésének a társadalom által történő ellenőrizhetővé tétele, a pártatlan eljárás biztosításának

³ 30/1992. (V.26.) AB határozat.

⁴ BLUTMAN László: A bírósági határozatok közzététele és az Alkotmány. *Jura* 7. évf., 2 (2001) 80-96.

⁵ PETRIK Ferenc: *Alkotmány a gyakorlatban, kommentár a gyakorlat számára*. HvgOrac, Budapest, 2009. 444.

⁶ Magyar Virtuális Enciklopédia. <http://www.enc.hu/1enciklopedia/fogalmi/szoc/nyilvanosság.htm> (2017. 04. 19.)

⁷ Bővebben ld. JÜRGEN HABERMAS: *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása*. Századvég Kiadó, Budapest, 1993.

⁸ Ld. pl. az esküdtszéki-/valamint az ülnöki-rendszert.

⁹ CSEHI Zoltán – KOLTAY András – NAVRATYIL Zoltán: *A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban: Az új Polgári Törvénykönyvre és az új Büntető Törvénykönyvre tekintettel*. Complex Kiadó, Budapest 2014.

megvalósulása. Ezen társadalmi ellenőrzés széleskörű biztosításának követelménye pedig a hatalmi ágak elválasztásához, azon belül is a bírói függetlenséghez vezethető vissza.¹⁰

A szabadság biztosítása, valamint a zsarnokság elkerülése csak abban az esetben garantálható, ha a hatalmi ágak (törvényhozó, igazságszolgáltató, végrehajtó hatalom) egymástól elválasztva, függetlenül működnek. Erre az alapvető tételre épül a klasszikus hatalommegosztás elmélete.

Az igazságszolgáltatásnak, mint hatalmi ágának a szervezeti függetlensége, továbbá az egyedi bírói döntések, mint a konfliktusmegoldó aktusok függetlenségének alkotmányos alapelve tehát a klasszikus hatalommegosztás elvéből következik, melynek alkotmányos szerkezetében a bírói hatalom függetlenségének kitüntetett szerepe van.¹¹

„A bírói hatalom legfőbb sajátossága a másik két, „politikai” jellegű hatalmi ággal szemben ugyanis az, hogy állandó és semleges.”¹² A bíróságok tehát nincsenek olyan kölcsönös meghatározottságban és függőségben a többi hatalmi ágtól, mint amilyenekben azok egymás között vannak.

Tekintve, hogy az igazságszolgáltatás, mint hatalmi ág esetében nincs olyan kontroll-szervezet, mely a bírói hatalom működésének ellenőrzésére hivatott, jóformán a nyilvánosság az egyetlen eszköz, mely a jogállami berendezkedésű államokban az igazságszolgáltatás tevékenységét kontrollálhatja.¹³

A nyilvánosság azonban nem csupán a tisztességes eljáráshoz való jog elengedhetetlen részese, hanem az igazságszolgáltatás kiemelkedő fontosságú alapelve, ezen belül pedig a büntetőeljárások processzuális alapelve is, mely meghatározza a terhelt és az állam viszonyát és megfelelő biztosítékot nyújt a bírói önkény ellen, garanciát jelent az igazságszolgáltatás átláthatóságához.¹⁴

A tárgyalótermi nyilvánosság hazai szabályozása

A 19. században nemzetközi egyezmények, európai standardok, alapvető alkotmányos szabályok és a büntetőeljárás kódex egyaránt előírja, hogy büntetőügyekben a bíróság a vádat nyilvános tárgyaláson bírálja el.¹⁵

A fentieknek megfelelően Magyarországon a büntető eljárások tárgyalásai főszabály szerint nyilvánosak. A tárgyalások nyilvánosságához kapcsolódó rendelkezések több jogszabályban is fellelhetők. Ide sorolható az Alaptörvény, a büntetőeljárásról szóló törvény, a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló törvény, de ide vonatkozó rendelkezéseket tartalmaz a sajtótörvény, valamint az Információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvény is.

Az Alaptörvény a nyilvánosság garanciális oldalára helyezi a hangsúlyt, amikor rögzíti mindenki jogát ahhoz, hogy az ellene emelt vádat a bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.¹⁶

¹⁰ 58/1995. (IX. 15.) AB határozat.

¹¹ SZILÁGYI Nándor Imre: *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága, különös tekintettel a tárgyalóterem nyilvánosságára és a sajtónál való kapcsolatra 2.* www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/tanulmany_0.doc (2017. 04. 19.)

¹² 17/1994. (III. 29.) AB határozat.

¹³ NAVRATIL Szonja: *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága* In: Badó Attila (szerk.): *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2011.

¹⁴ HÁGER Tamás: *A nyilvánosság mint a tisztességes eljárás egyik garanciája a büntetőperben.* http://profuturo.lib.unideb.hu/file/4/860/szerkeszto/szerkeszto_2014_10_01_anyilvanosság_mint.pdf (2017. 04. 19.) 4.

¹⁵ Uo.

¹⁶ 58/1995. (IX. 15.) AB határozat.

A bírósági tárgyalások nyilvánosságának részletszabályait szerkezetileg a jelenleg hatályos Be. a VI. fejezet III. címe alatt tartalmazza. Az említett szakaszok alapján tehát a tárgyalások elvileg mindenki előtt nyitva állnak, azonban ahogy az az idevonatkozó nemzetközi instrumentumokon keresztül is levezethető, a nyilvánosság követelménye nem minden esetben garantálható.

Példaként említhető az Amerikai Egyesült Államok, Külföldi Hírszerző Tevékenység Bírósága, amely az állam és az állampolgárok biztonsága érdekében minden körülmények között zárt és titkos, és csak kevés, megszerkesztett felvételt hoznak nyilvánosságra működéséről. Ez egy szövetségi bíróság, amit az 1978-as Foreign Intelligence Surveillance Act hívott életre.¹⁷ Paralel Legfelsőbb Bíróságnak is szokták nevezni, ahová leginkább a Nemzetbiztonsági Ügynökség (NSA) és a Szövetségi Nyomozóiroda (FBI) ad be kérelmeket. További sajátossága, hogy csak a kormány ügyvédjei vehetnek részt a tárgyalásain, amiket bármikor, a hét bármely napjának, bármely órájában megtarthatnak. Ebből kifolyólag mindig van egy ügyeletben lévő bíró, aki szükség esetén azonnal döntést hozhat, hogy elég bizonyíték áll-e rendelkezésre az eljárás lefolytatásához.¹⁸

A nyilvánosság alóli kivételek alapvetően kétirányúak lehetnek. Beszélhetünk egyrészt a nyilvánosság korlátairól, másrészt a nyilvánosság kizáró okairól, vagyis a zárt tárgyalás eseteiről.¹⁹ A nyilvánosság korlátját elsősorban a férőhely hiánya, másodsorban az életkori sajátosságok jelentik. „A tanács elnöke a tárgyalás szabályszerű lefolytatása, méltóságának és biztonságának megőrzése érdekében, valamint helyszíne esetén meghatározhatja a hallgatóság létszámát.”²⁰

Szintén a nyilvánosság korlátját jelenti a Be. azon rendelkezése, mely alapján a 14. életévét be nem töltött személy a tárgyaláson nem vehet részt, míg a 14. életévét betöltött, de a 18. életévét be nem töltött személyt a tanács elnöke a hallgatóság köréből kizárhatja.²¹

A nyilvánosság kizárására, vagyis a tárgyalások zártan tartására csak indokolt, törvényben meghatározott okok miatt kerülhet sor. Ebben az esetben a tanács elnöke a tárgyalás egészére vagy csak egy részére zárja ki a nyilvánosságot. A nyilvánosság kizárására a bemutatásra került nemzetközi dokumentumoknak megfelelően erkölcsi okból, az eljárásban részt vevő kiskorú, az eljárásban részt vevő személyek különösen a különleges bánásmódot igénylő sértett vagy a tanú védelme érdekében, valamint minősített adat védelme érdekében kerülhet sor.²²

A kizárás tárgyában a bíróság alakszerű, indokolt határozatot hoz hivatalból, vagy az ügyész, vádlott, védő, sértett vagy a tanú indítványára, mely határozat ellen külön fellebbezésnek nincs helye, azt csak az ügydöntő határozattal szemben bejelentett fellebbezésben sérelmezhetik.²³ Zárt tárgyalás esetén főszabály szerint az ügyfélnyilvánosság²⁴ érvényesül, azonban a német gyakorlathoz hasonlóan az igazságszolgáltatással összefüggő feladatokat ellátó hivatalos személyek a bíróság engedélye alapján bent maradhatnak. Ezen felül a képviselő nélküli sértett, valamint a védő nélküli vádlott indítványozhatja, hogy a zárt tárgyaláson legyen jelen a helyszínen tartózkodó, általuk megnevezett személy.²⁵ Ez az úgynevezett

¹⁷ Foreign Intelligence Surveillance Act. <https://fas.org/irp/agency/doj/fisa/> (2017. 04. 19.)

¹⁸ The Foreign Intelligence Surveillance Court. <http://www.fisc.uscourts.gov/> (2017. 04. 19.)

¹⁹ FANTOLY Zsanett – GÁCSI Anett: *Eljárási Büntetőjog Statikus rész*, Iurisperitus Bt, Szeged, 2013. 82.

²⁰ Be. 237. § (1) bek. <http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc2.cgi?docid=99800019.TV> (2017. 04. 19.)

²¹ Uo.

²² Uo.

²³ Be. 238. § <http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc2.cgi?docid=99800019.TV> (2017. 04. 19.)

²⁴ Korlátozott nyilvánosság, mely az ügyfelek (vádló, vádlott, védő) részvételét engedi, de a hallgatóságát már nem.

²⁵ FANTOLY-GÁCSI, 2013. 83.

bizalmi személy jelenléte a tárgyaláson, bár alapvetően a német gyakorlatból ered, azonban a magyar perjogban sem új keletű jogintézmény, hiszen már a Bűnvádi perrendtartás is ismerte. Amennyiben a nyilvánosságot kizárták, a főtárgyaláson a vádlottak és a sértett(ek) által kijelölt két-két férfi jelen lehetett.²⁶

Garanciális szabályként a büntetőeljárás kódex rendelkezik arról, hogy a zárt tárgyalás elrendelése esetén a résztvevők az ott elhangzottakról nem adhatnak tájékoztatást.

Fontos megemlíteni, hogy amennyiben a bíróság a tárgyalásról a nyilvánosságot törvénytelen ok nélkül zárta ki, az abszolút hatályon kívüli helyezési oknak²⁷ számít.

Szintén eljárási törvényünk mondja ki az ítéletek nyilvános kihirdetésének követelményét, mely követelménynek abban az esetben is eleget kell tenni, ha a tárgyalásról a nyilvánosságot kizárták. Ez alól a Be. egy esetben enged eltérést. A bíróság nem hirdeti ki nyilvánosan a határozat részét képező azon adatokat, melyek nyilvánosságra hozatala annak az érdek(ek) sérelmét eredményezné, amely(ek)nek védelmében a zárt tárgyalást a bíróság elrendelte.²⁸ Azonban a határozat rendelkező részét zárt tárgyalás esetén is teljes terjedelemben kell kihirdetni, a zárt tárgyalás elrendelését megalapozó törvényi ok jellegétől függetlenül.

A tárgyalótermi nyilvánosság problémái

Ahogy a bevezető részben jeleztem, a tanulmány elsődleges célja a büntetőeljárások során a tárgyalótermi nyilvánosság körében felmerülő problémák ismertetése, így a következőkben az általam vizsgált problémákat mutatom be.

A tárgyalótermi nyilvánossággal kapcsolatban, a korábbi években számtalan panasz érkezett az alapvető jogok biztosához az állampolgároktól és a sajtó képviselőitől egyaránt.²⁹ Leginkább azt kifogásolták, hogy a nagy közérdeklődéssel kísért tárgyalásokat alacsony befogadóképességű tárgyalótermekben tartják, továbbá a sajtó tárgyaláson való részvételét előzetes regisztrációhoz kötik egyes bíróságok, egy mindenki által elérhető, egységes, nyilvános szabály megléte nélkül.

Fontos megjegyezni, hogy itt a hallgatóság alatt két egymástól elhatárolható kört kell értenünk. Első körbe tartoznak azok a személyek, akik valamilyen okból érdeklődnek az eljárás iránt (rokonok, joghallgatók, ügyvédjelöltek, a jogtudomány képviselői), a másik körbe pedig a sajtó képviselői. A megkülönböztetés lényege, hogy a két körnél az információ szerzés oka és célja élesen elkülönül.

„Az Alkotmánybíróság a bírósági eljárás nyilvánosságának alkotmányos alapjával összefüggésben kiemelte, hogy a modern büntetőeljárások alkotmányos alapjai közé tartozik az eljárás nyilvánossága, amely elsősorban a tárgyalás nyilvánosságának és a bírósági döntés nyilvános kihirdetésének követelményét jelenti.”³⁰

Rámutatott arra is, hogy a szubjektív alapjogok biztosítása mellett, az államot intézményvédelmi kötelesség is terheli. Így ugyanazon cselekményt két oldalról is szükséges megközelíteni: a véleménynyilvánítás szabadsága az állampolgári oldalról, továbbá a demok-

²⁶ 1896. évi XXXIII. törvény a Bűnvádi perrendtartásról. <https://1000ev.hu/index.php?a=3&param=6650> (2017. 04. 19.)

²⁷ Olyan súlyos eljárási szabálysértések, melyek mérlegelést nem tőrnek, az első fokú ítélet kötelező hatályon kívül helyezését és az első fokú bíróság új eljárásra utasítását vonják maguk után.

²⁸ Be. 239. § (3) bek. <http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc2.cgi?docid=99800019.TV> (2017. 04. 19.)

²⁹ Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az OBH 1439/2009. számú ügyben. <http://www.mabie.hu/node/173> (2017. 04. 19.)

³⁰ 58/1995. (IX. 15.) AB határozat.

ratikus közvélemény kialakulásának és fenntartásának biztosítására irányuló állami kötelezettségi oldalról.

Mint ahogy azt a médiatörvény tárgyában született AB határozat³¹ is kimondja, a sajtó nemcsak a szabad véleménynyilvánítás eszköze, hanem a tájékoztatásé is, azaz alapvető szerepe van a véleményalkotás feltételét képező tájékozódásban. Fontos megjegyezni, hogy a sajtó az érdekeltektől függetlenül is tájékoztatást adhat a bírósági tárgyalásokról, hiszen alapvető feladata a pontos, hiteles és gyors tájékoztatás.

A nyilvánosság alapelvét azonban nem lehet leszűkíteni csupán a tárgyalóteremre, közszolgálati feladatukhoz tartozik a nyilvános tárgyaláson történekről való utólagos tájékoztatás is. A 21. században azonban ez már nemcsak az írott sajtót jelenti, hanem az elektronikus médiumokat is. Ez az a pont, ahol a hallgatóság korábban említett két köre, a sajtó és az állampolgár ugyanazt a tevékenységet végezheti, ugyanis ma már az okostelefonok és mobil internet segítségével bárki, akár a tárgyalás alatt is, anonim tudósíthat, azonban míg a sajtónak kötelessége a hiteles és pontos tájékoztatás,³² addig az állampolgártól mindez nem várható el. E helyzet fennállása pedig megnehezíti a személyiségi jogok megfelelő védelmét is.

A hallgatóság bírakra gyakorolt hatása

Ide kapcsolódnak szorosan a bírói kar részéről felmerülő problémák, mint például a jogász kommunikáció hiányosságai, a hallgatóság eljárást vezető bíróra, valamint a felekre gyakorolt hatása.

A bírók, ügyészek, védők egyáltalán nincsenek rákényszerítve arra, hogy a tárgyaláson, vagy az ítéletében közérthetően, világosan fogalmazzanak, így a tárgyalásokat végighallgató jogban nem jártas újságíró, vagy a hallgatóság sokszor nem képes megérteni a jogászok – egyébként szakmai követelménynek megfelelő – okfejtését.³³ Úgy gondolom, hogy a technikai fejlettség jelenlegi szintjén, amikor pillanatok alatt a világhálóra kerülhetnek a tárgyalóteremben elhangzottak, elengedhetetlen, hogy a bírók a külső szemlélők számára is egyértelműen és világosan fogalmazzák meg döntéseiket.³⁴

Szintén problémát jelent, hogy milyen hatást gyakorol a tárgyaláson megjelenő hallgatóság, sajtó az eljárást vezető bíróra. 2010. március 4-én a Legfelsőbb Bíróságon valamint 2014-ben a Szegedi Ítéletábrán tartott konferencián is terítékre került a tárgyalótermi nyilvánosság kérdésköre. A bírói kar képviselői e kérdés kapcsán azzal érveltek a nyilvánosság korlátozása mellett, hogy a sajtó munkatársai (ez legfőképpen a kép- és/vagy videó felvétel készítésére vonatkozik) a tárgyalóteremben való mozgásukkal, a vakuk villanásával jelentősen zavarják a tárgyalás menetét. A nagyobb érdeklődésre számot tartó ügyek esetén, amikor a hallgatóság, a sajtó nagy számban képviselteti magát, sok múlik az eljáró bíró pervezetési képességén. Egy ilyen helyzetben, ha sajtó vagy hallgatóság jelenléte zavarja, befolyásolja a tárgyalást, az eljáró bírónak széles körű jogositványok állnak rendelkezésére, számos intézkedést foganatosíthat.

³¹ 37/1992. (VI.10.) AB határozat.

³² A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény. http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1000104.TV (2017. 04. 19.)

³³ SÁNDOR Zsuzsa: Igazságszolgáltatás és nyilvánosság. *Kontroll Jogtudományi folyóirat* 01 (2004) 94.

³⁴ RÚZSÁNYI Edit: *Nem az a fontos ami van, hanem ami látszik?! – avagy a sajtó és az igazságszolgáltatás kapcsolatáról* 8. <http://www.jogiforum.hu/hirek/25831> (2017. 04. 19.)

Az eljárási törvény a tárgyalást vezető bíró feladataul határozza meg a tárgyalás, valamint a bíróság méltóságának megőrzését is. Így akinek az állapota vagy megjelenése sérti a tárgyalás méltóságát, a tárgyalóteremből eltávolíthatja.³⁵ Jól látható tehát, hogy a nyilvánosság a tárgyalás méltóságára veszélyt jelentő személy viszonylatában is korlátozható, tekintettel arra, hogy a tárgyalás tekintélyének megőrzése olyan érdek, mely elsőbbséget élvez az egyén jogánál.

A büntetőeljárás kódex értelmében a tárgyalás rendjének vagy szabályszerű menetének súlyos, ismételt megzavarása esetén az eljárást vezető bíró szintén kizárhatja a nyilvánosságot.³⁶ Az, hogy mit tekintünk súlyos rendzavarásnak, azonban nincs megfelelően, egységesen meghatározva. A korábban említett konferencián az ismételt közbeszólást, bekiabálást, hangos, folyamatos véleménynyilvánítást találták leginkább veszélyesnek a résztvevő bírák.

A Navratil Szonja és az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar hallgatói által elvégzett empirikus kutatás, valamint az általam végzett korábbi kutatómunka alapján megállapítható, hogy a kiemelt érdeklődésre számot tartó eljárások esetén nagyobb eséllyel kerül sor rendzavarásra, azonban a kialakult helyzetet a bírók nehezebben kezelik.³⁷

Ennek elkerülése érdekében a büntetőeljárás törvény alapvetően előír egy tájékoztatási kötelezettséget, mely keretén belül a bíró a tárgyalás zavartalan lefolytatása érdekében figyelmezteti a hallgatóságot a rend és fegyelem megtartására, ez a figyelmeztetés azonban gyakran nem hangzik el.³⁸

Hallgatóság felekre gyakorolt hatása

A hallgatóság tárgyaláson való jelenléte nem csak a tárgyalást vezető bíróra gyakorolhat negatív hatást.

Egy hétköznapi ember számára – legyen akár tanú, sértett, akár vádlott – hatalmas terhet jelenthet a hallgatóság, a sajtó jelenléte. A kamerák és a hallgatóság tekintetében kereszttüzében hatalmas nyomás nehezedik a terhelte annak köszönhetően, hogy szélesebb tömegek ismerhetik meg tettüket. Ámde akár egy tanúra is rossz hatással lehet a hallgatóság jelenléte, hiszen ennek köszönhetően ideges, esetleg szétszórt lesz, nem képes megfelelő, értékelhető vallomás megtételére, mely akár a büntetőeljárás eredményességét is veszélyeztetheti. A korábban említett kutatás is megállapította, hogy a nyilvánosság tárgyalási jelenléte, függetlenül a hallgatóság számától és minőségétől befolyásolja az eljárás résztvevőinek viselkedését és magatartását.³⁹

A feleket érintő másik jelentős probléma a személyiségi jogok nem megfelelő védelme. Ahogy Pribula László a Debreceni Ítéltáblán tartott előadásában megfogalmazta az, hogy „A bírósági tárgyalás, mint minden más nyilvános esemény, önmagában azért, hogy nyilvánosságot kapott, már megteremt bizonyos személyhez fűződő jogok elvi megsértésének lehetőségét.”⁴⁰

További problémát jelent, hogy az eljárások során számos olyan adat kerülhet felolvasásra – és ezáltal ismerheti meg a tárgyalóteremben helyet foglaló hallgatóság – amelyek va-

³⁵ Be. 244. § (2) bek. <http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc2.cgi?docid=99800019.TV> (2017. 04. 19.)

³⁶ Uo.

³⁷ NAVRATIL Szonja (szerk.): *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága, különös tekintettel a bírósági tárgyalások nyilvánosságára*. Eötvös Károly Intézet, Budapest, 2010. 40. http://ekint.org/lib/documents/1479484404-a_targyalasok_nyilvánossaga.pdf (2017. 04. 19.)

³⁸ Uo. 24.

³⁹ Uo. 28.

⁴⁰ PRIBULA László előadása: *Az igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról szóló törvénytervezet koncepciója* címmel, a Debreceni Ítéltáblán 2014. március 14-én megrendezett konferencián.

lamilyen szinten védettek. Márpedig a bűnügyi személyes adat olyan különleges adat, amely „a büntetőeljárás során vagy azt megelőzően a bűncselekménnyel vagy a büntetőeljárással összefüggésben, a büntetőeljárás lefolytatására, illetve a bűncselekmények felderítésére jogosult szerveknél, továbbá a büntetés-végrehajtás szervezeténél keletkezett, az érintettel kapcsolatba hozható, valamint a büntetett előéletre vonatkozik”,⁴¹ és melyekre szigorú szabályok vonatkoznak. Azonban az Info törvény egyik legnagyobb hiányossága, hogy jelenleg nem veszi figyelembe az igazságszolgáltatás speciálisnak mondható viszonyrendszerét, míg az eljárási törvények sok esetben nem állnak összhangban az Info törvénnyel.

A probléma azonban főként a sajtónyilvánosság körében teljesedik ki, melynek részletes bemutatása a terjedelmi kötöttségre való tekintettel nem célja e tanulmánynak.

Megoldási lehetőségek

A bírósági tárgyalás olyan speciális közeg, ahol az egymással konkuráló alapjogok közötti egyensúly megteremtése nem képzelhető el törvényi garanciák, keretszabályok nélkül.⁴² A tanulmányban említett problémák hosszú múltra nyúlnak vissza és sok esetben a mai napig nem született rá megfelelő szabályozás.

A problémáknál az előzetes regisztrációra vonatkozó egységes szabály hiányára nézve talán valamiféle megoldást hozhat majd az új Büntetőeljárás kódex, amelynek tervezetében a nyilvánosságra, a nyilvánosság tájékoztatására vonatkozó rész meglehetősen komoly átalakításon esne át. A tervezet alapján „Aki a nyilvánosság tájékoztatása céljából a bíróságtól, ügyészségtől vagy nyomozó hatóságtól tájékoztatást kér – ideértve a kép-, hang-, vagy a kép- és hangfelvétel készítésére vonatkozó engedélyt is –, indítványában köteles közölni a nevét, nem természetes személy esetén megnevezését, valamint elérhetőségét és azt, hogy a nyilvánosságot hogyan – különösen mely médiatartalom-szolgáltató vagy egyéb, az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás útján – tájékoztatja.”⁴³

Fontosnak tartom azonban megjegyezni, hogy az előzetes regisztrációt csak a sajtó képviselői tekintetében tartom elfogadhatónak. A hallgatóság adatainak ilyen formájú rögzítése készletező adatkezelés lenne, azonban az adatkezelés egyik legfontosabb követelménye, a célhoz kötöttség, vagyis adatkezelésnek minden esetben kell, hogy legyen egy meghatározott célja.

Szintén problémát jelent, hogy jelenleg nincs olyan szabály, mely a tárgyalóterem befogadóképessége miatti korlátozás esetére támpontul szolgálna, hogy mi alapján döntse el a bíró, hogy ki maradhat bent, és kinek kell elhagyni a tárgyalótermet.

E probléma megoldására jelenleg két lehetőséget látok. Egyrészt érdemesnek tartanám szabályozni, hogy az eljárást vezető bíró milyen alapon dönti el, hogy mely személyek maradhatnak benn a tárgyalás során, s melyek nem. Amennyiben erre szükség van, véleményem szerint az egyetlen elfogadható objektív megkülönböztetési alap az érkezési sorrend lehet. Ezáltal egy objektív, pontos módszer döntene arról, hogy mely hallgatósági tagok vehetnek részt a tárgyaláson.

Azonban a korlátozásnál sokkal célravezetőbbnek tartom a német gyakorlatban működő megoldást. Vagyis abban az esetben, ha a tárgyalóterem befogadóképessége nem teszi lehetővé, hogy az összes érdeklődő részt vehessen a tárgyaláson, akkor a tárgyalást a bíróság egy másik tárgyalótermébe kivetíthetik. Természetesen ez a lehetőség további szabályok

⁴¹ 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról 3. § 4. pont. https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100112.TV (2017. 04. 19.)

⁴² KUKORELLI István: *Alkotmánytan I.* Osiris Kiadó, Budapest, 2007. 558-559.

⁴³ T/13972 az új büntetőeljárásról szóló törvény tervezete.

megalkotását teszik szükségessé, azonban ezzel a megoldással a büntetőeljárások nyilvánosságának egyik korlátozó körülménye, a férőhely hiánya jóformán megszűnne.

Összegzés

Ezek alapján úgy gondolom, hogy az igazságszolgáltatás nyilvánossága terén még van hova fejlődni. Véleményem szerint egy olyan rendszer létrehozása szükséges, ahol teljes mértékben megvalósul a társadalmi kontroll funkció, a bírósági eljárások átláthatósága, a teljes körű tájékoztatás, a személyiségi jogok és a személyes adatok védelmének megfelelő egyensúlya.

DÁVID MÁRKI

Some Current Problem of the Publicity of the Courtroom

(Summary)

The right to a fair trial by an independent and impartial tribunal is a fundamental right everybody is entitled to. Through the right to a fair trial, transparency and publicity becomes an important guarantee of (i) the administration of justice, in a broader sense, and (ii) as a procedural principle of different court proceedings as well, embodying the so-called civil control.

The administration of justice and the judiciary is a fundamental subsystem, an independent branch of public power of modern democracies, with the publicity of court proceedings being an organic principle thereof. The need to realize responsibility and hold people accountable as part of this structure has more or less the same age as humankind itself. Be it nomadic tribal structures or modern democracies, it can be argued that the administration of justice is a community act, with an indispensable part being played by the individual. Members of a community were and are present in the proceedings, but not only as “controllers”, but also in concrete, distinguishable procedural roles, either as plaintiffs or defendants.

The transparency of courts pose challenges to the legislator, legal practitioners and to judicial practice as well in many fields. Beyond issues of data protection, these requirements influence the publicity of the courtroom, the publicity of proceedings to the press, to the protection of personality rights.